

Nr 11.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till bokföringsverksamheten inom jordbruket.
(1:a avd.)

I årets statsverksproposition (IX H.T. p. 59) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att i avbidan på särskild proposition i ämnet för budgetåret 1949/50 beräkna dels till Befrämjande av mindre jordbruk: Ordnad bokföring vid mindre jordbruk ett reservationsanslag av 12 000 kronor och dels till Jordbruksekonomisk undersökning ett reservationsanslag av 265 300 kronor. De beräknade beloppen motsvara anslagsanvisningen till ändamålen för innevarande år. Beträffande de nu gällande bestämmelserna för anslagens användning hänvisas till statsliggaren s. 770.

Sedermera har Kungl. Maj:t i en till riksdagen den 11 februari 1949 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 43, under åberopande av ett bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen att till *Bidrag till bokföringsverksamheten inom jordbruket* å riksstaten för budgetåret 1949/50 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 376 000 kronor.

Inledning.

Genom beslut den 18 juli 1947 uppdrog Kungl. Maj:t åt statens livsmedelskommission och lantbruksstyrelsen att gemensamt verkställa utredning rörande de åtgärder, som borde vidtagas för att utvidga underlaget för den jordbruksekonomiska undersökningen och för att ett fullt tillförlitligt räkenskapsmaterial skulle kunna erhållas, samt rörande det sätt på vilket bearbetningen av materialet borde ske. Vid utredningen skulle beaktas vad i propositionen nr 75 till sagda års riksdag angående riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitikerna m. m. ävensom i särskilda utskottets däröver avgivna, av riksdagen godkända utlåtande nr 2 i ämnet anförts.

Utredningsarbetet har utförts av en särskild delegation, i vilken förutom lantbruksstyrelsen och livsmedelskommissionen även Sveriges lantbruksförbund varit företrätt. Delegationen har utgjorts av ordföranden i statens livsmedelskommission, hovrättsrådet O. A. V. Söderström, tillika ordförande, byråchefen i lantbruksstyrelsen E. A. Granström och direktören i Sveriges lantbruksförbund A. H. Stensgård.

Delegationen har den 24 januari 1949 till lantbruksstyrelsen och statens livsmedelskommission överlämnat en promemoria angående bokföringsverksamheten på jordbrukets område. Vid promemorian har fogats ett särskilt yttrande av direktören Stensgård.

Med skrivelse den 1 februari 1949 ha statens livsmedelskommission och lantbruksstyrelsen överlämnat sagda promemoria samt hemställt, att åtgärder för att utvidga bokföringsverksamheten inom jordbruket måtte vidtagas i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som förordats i promemorian. Särskilda yttranden ha avgivits inom livsmedelskommissionen av ledamöterna D. Svenson och G. Carlsson samt inom lantbruksstyrelsen av ledamoten E. Sjalander.

Delegationens promemoria.

I fråga om det närmare innehållet i promemorian får utskottet, i den mån redogörelse härför ej lämnas i det följande, hänvisa till s. 3—9 i propositionen.

Vad beträffar *den framtida omfattningen av den statsunderstödda bokföringsverksamheten inom jordbruket* har delegationen anfört, att för räkenskapsåret 1946/47 — det senaste för vilket fullständiga uppgifter förelåge — räkenskapsutdrag från sammanlagt 1 889 brukningsdelar bearbetats. Detta antal motsvarade 0,58 procent av landets samtliga brukningsdelar med över 2 hektar åker. En väsentlig skillnad i fråga om anslutningen funnes mellan brukningsdelar av olika storlek. Anslutningen vore nämligen ytterst ringa bland småbruken, medan 8,5 procent av brukningsdelarna med mer än 50 hektar omfattades av bokföringsverksamheten. Av nämnda 1 889 brukningsdelar hade 1 230 deltagit i den särskilda representativa jordbruks-ekonomiska undersökningen, medan 659 utgjorts av brukningsdelar, som varit anslutna till bokföringsbyråer utan att deltaga i undersökningen. Även om bokföringsverksamheten vunnit ökad utbredning inom jordbruket under senare år, vore dock den nuvarande omfattningen icke tillräcklig för att belysa vare sig de ekonomiska förhållanden, under vilka jordbruket i olika delar av landet arbetade, eller de varierande förutsättningar, som funnes vid brukningsdelar av olika storlekar. En utvidgning av verksamhetens omfattning framstode med hänsyn härtill såsom synnerligen angelägen. I synnerhet vore det av vikt att få till stånd en ökning av antalet bokförande brukningsdelar i storleksgruppen 10—20 hektar åker. Förutom nämnda storleksgrupp, vilken inrymde de s. k. basjordbruken, syntes det emellertid önskvärt, att ökad anslutning till bokföringsverksamheten jämväl vunnes inom den storleksgrupp, som omfattade de närmast större jordbruken, d. v. s. sådana med en åkerareal av 20—30 hektar. Under bokföringsåret 1946/47 hade den jordbruksekonomiska undersökningen bland annat omfattat 368 brukningsdelar i förstnämnda och 196 i sistnämnda storleksgrupp. Därutöver hade emellertid deltagit ett antal dylika bruknings-

delar i den ordnade bokföringsverksamhet, som bedrevs vid sidan av undersökningen. Med de fordringar, som måste ställas på det i undersökningen ingående materialets representativitet, om detsamma skulle kunna få den förutsatta betydelsen vid avvägningen av prisregleringsåtgärderna på jordbrukets område, syntes en utökning av antalet brukningsdelar i nyssnämnda båda storleksgrupper till minst omkring 2 000 vara erforderlig, därav i runt tal 1 550 brukningsdelar borde tillhöra storleksgruppen 10—20 hektar åker samt 450 brukningsdelar storleksgruppen 20—30 hektar åker. Åtgärder hade vidtagits för att om möjligt redan under bokföringsåret 1948/49 uppnå anslutning från 1 000 jordbruk med 10—30 hektar åker. För budgetåret 1949/50 borde den jordbruksekonomiska undersökningen beräknas omfatta tillhoppa 2 250 brukningsdelar, varav 2 000 med 2—30 hektar åker och 250 med 30—50 hektar åker. Emellertid borde även andra grupper än de, som vore av särskild betydelse för avvägningen av de prisreglerande åtgärderna, såvitt möjligt påverkas att i ökad omfattning ansluta sig till bokföringsverksamheten. Det syntes därvid främst önskvärt, att jordbruk, som vore mindre än basjordbruken, mera allmänt än hittills skulle delta i denna verksamhet.

Rörande den framtida *lokala organisationen av bokföringsverksamheten* samt den *centrala bearbetningen av bokföringsmaterialet* ha i promemorian framlagts vissa förslag. Delegationen har emellertid ej funnit det möjligt att genomföra de ifrågasatta ändringarna redan från och med budgetåret 1949/50 med undantag för den centrala ledningen av verksamheten.

Enligt delegationen bör den centrala ledningen handhavas av ett statligt organ. Efter att ha framhållit, att tre organ därvid främst syntes kunna komma i fråga, nämligen lantbruksstyrelsen, lantbrukshögskolan och det centrala prisreglerande organet på jordbrukets område, har delegationen stannat för att förorda, att uppgiften skall anförtros lantbruksstyrelsen. I anslutning härtill har delegationen föreslagit, att inom lantbruksstyrelsen skulle inrättas en särskild institution för ändamålet, kallad lantbruksstyrelsens bokföringsinstitution. Denna institution skulle lyda under styrelsens lantbruksbyrå. Institutionen har emellertid ansetts böra förläggas till lantbrukshögskolan med hänsyn till värdet av en intim kontakt med verksamheten därstädes. Till institutionen skulle knytas en särskild rådgivande nämnd. I denna skulle samtliga de intressen, som i större utsträckning beröras av bokföringsverksamheten, vara företrädde. Den närmaste ledningen av arbetet vid institutionen skulle åligga en föreståndare. Personalbehovet i övrigt vid institutionen har uppskattats till en förste assistent, ett kansli-biträde och fem biträden för skriv- och kontorsgöröml.

Vid beräkningen av medelsbehovet för nästa budgetår har delegationen till en början erinrat om att redan i propositionen nr 32/1948 gjorts ett uttalande om en *sammanslagning av de nuvarande båda anslagen*. Delegationen har förordat sammanslagningen. Härigenom skulle nämligen enligt

dess mening vinnas en viss förenkling i handläggningen av hithörande ärenden samt en förbättrad översikt över statens ekonomiska medverkan till bokföringsverksamheten. Det nya anslaget har föreslagits skola erhålla benämningen Bidrag till bokföringsverksamheten inom jordbruket.

Delegationen har vidare anfört, att man i samband med sammanslagningen även borde närmare överväga frågan om *ändring av bidragsgrunderna*. Därvid har delegationen ansett att, oavsett hur frågan om den framtida bokföringsverksamheten inom jordbruket löstes, vissa ändringar borde göras i kungörelsen nr 221/1939 angående statsbidrag till åtgärder för främjande av ordnad bokföring vid mindre jordbruk. Sålunda borde det nuvarande bidraget till bokföringskostnader — 250 kronor årligen till varje bokföringsbyrå jämte därutöver visst belopp för varje upprättat bokslut — ersättas av ett enligt andra grunder utgående bidrag, som kunde väntas mera effektivt främja byråernas verksamhet. Enligt delegationen borde det därvid främst ifrågakomma att höja det nu utgående bidraget för verkställt bokslut med 10 kronor. I så fall skulle statsbidraget komma att utgöra 30 kronor för bokslut åt jordbrukare, vilken icke anlitat byrån under sammanlagt fem år, samt 20 kronor för varje bokslut, som därefter utfördes åt samme jordbrukare. Beträffande villkoren för bidraget har föreslagits den ändringen, att ortsbidrag icke längre skulle krävas. Vidare har anförts att det belopp av 10 kronor, varmed bidrag till kostnader för upprättande av räkenskapsutdrag efter verkställda bokslut nu utgår, vore otillräckligt. Bidraget borde höjas med 10 kronor till 20 kronor för varje dylikt utdrag. Slutligen borde rätten att besluta om sådana bidrag, som avses i nyssnämnda kungörelse, med hänsyn till de begränsade bidragsbeloppen kunna överflyttas från Kungl. Maj:t till lantbruksstyrelsen.

Beträffande bidragen till den jordbruksekonomiska undersökningen har delegationen ej ansett sig för budgetåret 1949/50 böra föreslå annan ändring än att ersättningen för räkenskapsutdrag för jordbruk över 50 hektar — vilken nu utgår med 25 kronor — skulle nedsättas till 20 kronor. Sänkningen har motiverats med att denna ersättning borde utgå med samma belopp, som föreslagits beträffande sådana brukningsdelar som deltaga i övrig bokföringsverksamhet.

I anslutning till det anförda ha *kostnaderna för bokföringsverksamheten under budgetåret 1949/50* beräknats på följande sätt.

Kostnaderna för den jordbruksekonomiska undersökningen ha uppskattats till sammanlagt 358 100 kronor enligt följande sammanställning.

	Kronor	Kronor
1. Bokföringsmaterialets insamling:		
ersättning till i undersökningen deltagande jordbrukare	65 000	
kostnad för den lokala ledningen och övervakningen av undersökningen	112 500	177 500

	Kronor	Kronor
2. Årsbokslut:		
upprättande av bokslut för jordbruk om högst 50 hektar	101 250	
bokföringsmaterial	11 500	
räkenskapsutdrag för större jordbruk	2 400	115 150.
3. Statistisk bearbetning:		
bokföringsmaterialets statistiska bearbetning	53 950	
bokföringsmaterialets publicering	4 000	57 950
4. Kurser		7 500
	Summa kronor	358 100.

Vid beräkningarna har delegationen utgått från att den jordbruksekonomiska undersökningen under nästa budgetår skulle utökas till att omfatta tillhoppa 2 250 brukningsdelar, varav 2 000 med 2—30 hektar åker och 250 med 30—50 hektar åker. I övrigt må beträffande sammanställningen nämnas, att det under posten bokföringsmaterialets statistiska bearbetning upptagna beloppet 53 950 kronor hänför sig till den ifrågasatta nya institutionen för bokföringsverksamhetens centrala ledning. Av beloppet ha 48 950 kronor avsetts för avlöningar till institutionens personal och 5 000 kronor till expenser.

Vad härefter angår kostnaderna för främjande av bokföringsverksamheten i övrigt inom jordbruket har delegationen räknat med att under år 1949 antalet till verksamheten anslutna jordbruk med en åkerareal av högst 50 hektar skulle uppgå till omkring 500. Därutöver ha bidrag till räkenskapsutdrag ansetts böra beräknas för ytterligare omkring 300 jordbruk. Med ledning härav och av medelsåtgången under senare år har delegationen för bidrag till bokföringskostnader under år 1949 upptagit ett belopp av 13 000 kronor. Vidare har såsom bidrag till kostnader för upprättande av räkenskapsutdrag ansetts böra beräknas ett belopp av 16 000 kronor. För inrättande av nya bokföringsbyråer inom sådana distrikt, där dylika nu icke finnas, har ett belopp av 5 000 kronor beräknats vara erforderligt. Medelsbehovet för ifrågasvarande ändamål för budgetåret 1949/50 skulle sålunda uppgå till $(13\ 000 + 16\ 000 + 5\ 000 =)$ 34 000 kronor. Med hänsyn till för närvarande förefintlig reservation av i runt tal 2 300 kronor å anslaget till Befrämjande av mindre jordbruk: Ordnad bokföring vid mindre jordbruk har emellertid delegationen funnit anslagsbehovet för budgetåret 1949/50 kunna begränsas till 31 700 kronor.

Det sammanlagda medelsbehovet för budgetåret 1949/50 till åtgärder för främjande av bokföringsverksamheten inom jordbruket har sålunda uppskattats till $(358\ 100 + 31\ 700 =)$ 389 800 kronor. Kostnaderna för den föreslagna bokföringsinstitutionen borde emellertid anvisas under lantbruksstyrelsens avlönings- och omkostnadsanslag. Dessa borde därför uppräknas med 49 000 respektive 5 000 kronor. Övriga kostnader, 335 800 kronor, borde anvisas under ett särskilt reservationsanslag, benämnt Bidrag till bokföringsverksamheten inom jordbruket.

Livsmedelskommissionens och lantbruksstyrelsens skrivelse.

I sin förenämnda skrivelse ha *statens livsmedelskommission* och *lantbruksstyrelsen* ingående behandlat de i promemorian framlagda alternativen rörande den framtida lokala organisationen av bokföringsverksamheten inom jordbruket. Myndigheterna ha härvid, i likhet med delegationens majoritet, ansett att den lokala statsunderstödda bokföringsverksamheten helt bör omhänderhavas av hushållningssällskapen. Även i övrigt ha myndigheterna förklarat sig dela de i promemorian framförda synpunkterna och förslagen. Under återopande härav ha de hemställt, att åtgärder måtte vidtagas för att utvidga bokföringsverksamheten inom jordbruket i huvudsaklig överensstämmelse med de i promemorian förordade riktlinjerna, samt att de härför erforderliga medlen måtte ställas till förfogande.

Mot vad livsmedelskommissionen och lantbruksstyrelsen sålunda anfört ha *ledamöterna av livsmedelskommissionen D. Svenson och G. Carlsson* samt *ledamoten av lantbruksstyrelsen E. Sjölander* anmält reservation såvitt angår förslaget om anordnandet av den lokala organisationen av bokföringsverksamheten.

Departementschefen.

Departementschefen har anfört:

»Den promemoria rörande den statsunderstödda bokföringsverksamheten inom jordbruket, som nu framlagts, innebär betydande ändringar i fråga om organisationen och omfattningen av nämnda verksamhet. Promemorian är för närvarande föremål för överväganden inom jordbruksdepartementet. Beredningen av frågorna om den framtida lokala organisationen av bokföringsverksamheten och om inrättande av en särskild institution för den centrala bearbetningen av bokföringsmaterialet torde emellertid, främst med hänsyn till erforderlig remissbehandling, icke kunna slutföras inom sådan tid, att förslag härom kunna föreläggas årets riksdag. Dessa frågor torde därför icke nu böra upptagas till behandling. I enlighet härmed kommer jag även i det följande att utgå från den förutsättningen, att ifrågavarande verksamhet under nästa budgetår skall i organisatoriskt hänseende fortgå enligt i huvudsak samma riktlinjer som under innevarande budgetår.

Däremot torde nu böra upptagas frågorna om en ytterligare utvidgning av den jordbruksekonomiska undersökningen samt om vissa ändringar i grunderna för statsbidrag till bokföringsverksamheten inom jordbruket. Vad den förra frågan angår finner jag det angeläget, att tillräckligt material för upprättande av typjordbrukskalkyler snarast möjligt skall erhållas. Härför erfordras emellertid, såsom framhållits i promemorian, en betydande ökning av antalet deltagande jordbruk, framför allt i storleksgruppen 10—20 hektar. Jag har därför intet att erinra mot vad i promemorian anförts angå-

ende den anslutning till sagda undersökning, som bör eftersträvas under nästa budgetår.

Jag anser mig vidare böra tillstyrka de föreslagna ändringarna i bestämmelserna om statsbidrag till den bokföringsverksamhet, som bedrivs utöver den jordbruksekonomiska undersökningen. Dylika bidrag böra sålunda till en början utgå oberoende av om ortsbidrag erhålles eller ej. Statsbidrag till bokföringskostnader bör från och med nästa budgetår utgå till bokföringsbyrå med högst 30 kronor för bokslut åt jordbrukare, vilken icke anlitas byrån under sammanlagt fem år, samt med högst 20 kronor för varje bokslut som därefter utföres åt samma jordbrukare. Bidraget till kostnader för upprättande av räkenskapsutdrag efter verkställda bokslut bör höjas till högst 20 kronor för varje dylikt utdrag. Slutligen bör hinder ej möta, att befogenheten att besluta om bidrag av Kungl. Maj:t överflyttas till jordbruksstyrelsen. Det torde få ankomma å Kungl. Maj:t att vidtaga de författningsändringar, som bliva erforderliga vid bifall till vad jag sålunda föordat.

Beräkningen av kostnaderna för bidrag till upprättande av räkenskapsutdrag för större jordbruk, som deltaga i den jordbruksekonomiska undersökningen, föranleder ingen erinran från min sida. Jämväl i övrigt kan jag godtaga beräkningarna av anslagsbehovet för budgetåret 1949/50 för den statsunderstödda bokföringsverksamheten inom jordbruket, dock med undantag för det belopp, som avser den statistiska bearbetningen av bokföringsmaterialet. Såsom jag i det föregående anfört bör förslaget om inrättande av en särskild institution för denna bearbetning icke nu upptagas till prövning. Med hänsyn härtill torde kostnaderna för denna bearbetning för nästa budgetår böra beräknas enligt hittillsvarande grunder. För ändamålet har för innevarande budgetår avsetts ett belopp av 35 000 kronor. Med hänsyn till den ökade anslutningen torde medelsbehovet för nästa budgetår kunna uppskattas till 40 000 kronor eller 13 900 kronor mindre än det belopp, som i promemorian upptagits för den föreslagna institutionen. Med beaktande av vad nyss sagts skulle alltså till den jordbruksekonomiska undersökningen erfordras ett belopp av (358 100 — 13 900 =) 344 200 kronor. Till främjande av bokföringsverksamheten i övrigt inom jordbruket skulle avses det åskade beloppet, 31 700 kronor.

I promemorian har föreslagits, att dessa medel skola anvisas under ett gemensamt anslag i stället för, såsom hittills, under två olika reservationsanslag. Till detta förslag kan jag ansluta mig. Det nya anslaget, som likaledes bör givas reservationsanslags karaktär, synes böra benämnas Bidrag till bokföringsverksamheten inom jordbruket. Jag förordar alltså, att under denna anslagsrubrik å riksstaten för budgetåret 1949/50 skall upptagas ett reservationsanslag av (344 200 + 31 700 =) 375 900 eller avrundat 376 000 kronor.»

Utskottet.

I likhet med Kungl. Maj:t finner utskottet det vara angeläget, att det material, som genom bokföringsverksamheten vid de mindre jordbruken ställes till förfogande för upprättande av typjordbrukskalkyler m. m., blir så representativt som möjligt. En ökning av antalet av de till verksamheten anslutna brukningsdelarna torde ur denna synpunkt vara påkallad. De ändringar i fråga om statsbidragen till verksamheten utöver den jordbruksekonomiska undersökningen, som i sådant syfte föreslagits av Kungl. Maj:t, synas vara välgrundade och ägnade att medföra förbättring av materialet. På grund härav och då utskottet även i övrigt biträder Kungl. Maj:ts förslag, hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Bidrag till bokföringsverksamheten inom jordbruket* å riksstaten för budgetåret 1949/50 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 376 000 kronor.

Stockholm den 28 april 1949.

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN.

Vid detta ärendes slutbehandling ha närvarit:

från första kammaren: herrar Tjällgren, Alfred Andersson, Anderberg, Hjalmar Nilsson, Svedberg, Näslund, Jon Jonsson och Henry Johansson; samt

från andra kammaren: herrar Svensson i Ljungskile, Andersson i Tungelsta, Ericsson i Sörsjön, Andersson i Surahammar, Gustafson i Dädesjö, Larsson i Karlstad, Boman i Stafsund och Åhman.
